

Analyse

4. december 2018

Prekariatet – hvordan ser det ud i Danmark?

Af Jossi Steen-Knudsen, Philip Henriks og Jesper Kühl

Dette analysenotat ser på forekomsten af ufrivilligt løst ansatte lønmodtagere i Danmark, en gruppe der internationalt er blevet døbt "prekariatet".

- I perioden 2001-15 udgjorde prekariatet, defineret som personer, der ufrivilligt er deltidsbeskæftigede eller midlertidigt ansatte, 6-9 pct. af alle lønmodtagere.
- I prekariatet medregnes kun ufrivillige løse ansættelser. En betydelig del af deltidsarbejde eller midlertidig ansættelse er frivilligt og dækker over en prioritering af fritid mv. Det er helt legitimt, om end det kan koste skatteindtægter.
- Godt 40 pct. af de løst ansatte i ét år er overgået til heltidsbeskæftigelse to år senere.
- 2-3 pct. af alle lønmodtagere, svarende til ca. 80.000 personer, er en del af prekariatet over en 3-årig periode. Fra 2007 til 2014 var der en stigning på godt 15.000 personer i denne gruppe. Det kan være grund til bekymring for samfundet, da personerne både selv gerne i højere grad vil i arbejde og samfundet går glip af skatteindtægter.
- Prekariatet består i højere grad af kvinder, unge mellem 18 til 29 år, ufaglærte samt ansatte i servicebrancher. Blandt personer med en lang videregående uddannelse er samfundsvidenskabelige, naturfaglige og tekniske kandidater mindre repræsenterede i prekariatet. På tværs af brancher er der en højere andel løst ansatte indenfor bl.a. erhvervsservice, offentlig administration, undervisning og sundhed samt kultur, fritid og anden service.
- Danmark har et mindre prekariat end Sverige og EU som helhed. Omfanget af ufrivilligt løse ansættelser er bestemt af en lang række faktorer, herunder generelle regler og vilkår for fastansættelser, typer af alternative ansættelsesformer og øvrige normer på arbejdsmarkedet. Herunder må løsere ansættelsesregler til faste ansættelser forventes at reducere omfanget af ufrivilligt løse ansættelser.

Kontakt

Senioranalytiker
Jossi Steen-Knudsen
Tlf. -
E-mail -

Analysechef
Jesper Kühl
Tlf. 3117 2847
E-mail jk@kraka.org

... enten i ét år eller
over tre år

Analysen anvender to definitioner af prekariatet, hhv. en bred og en smal. Den brede definition inkluderer alle, som blot et enkelt år er registreret som ufrivilligt midlertidigt ansat eller ufrivilligt deltidsansat. I den smalle definition inkluderes personer kun i prekariatet, hvis de også to år efter stadig vurderes at være løst ansatte. Opgørelsen baseres på Danmarks Statistiks Arbejdskraftundersøgelse, dvs. på folks egne vurderinger i en spørgeskemaundersøgelse, jf. Boks 1.

Boks 1 Analysens definition af prekariatet

Grundpopulationen i denne analyse er baseret på Arbejdskraftundersøgelsen (AKU), som er en repræsentativ udvalgt stikprøveundersøgelse udført af Danmarks Statistik. Vi har i udgangspunkt medtaget alle, der ikke studerer, som er mellem 18 og 65 år og som på besvarestidspunktet rapporterer, at de er lønmodtagere. Hver observation er tildelt en årsvægt fra Danmarks Statistik, så beregninger på baggrund af stikprøven afspejler den fulde befolkning. Med virkning fra 1. kvartal 2016 ændrede Danmarks Statistik metode for dataindsamling til Arbejdskraftundersøgelsen, jf. Danmarks Statistik (2016b). Kombineret med en lav svarprocent medførte dette et markant databrud for beskæftigelsen. Spørgsmål vedrørende midlertidig ansættelse og deltidsansættelse samt årsagen hertil er først kommet med i undersøgelsen fra 2001. Analyserne er derfor afgrænset til 2001-2015.

I analysen benyttes to begreber for prekariatet:

Den brede definition af de løst ansatte/prekariatet dækker over personer, der på opgørelstidspunktet besvarer, at de enten er ufrivilligt midlertidigt ansat eller ufrivilligt deltidsansat. Ufrivilligt midlertidigt ansat indebærer, at man enten er på prøvetid på et arbejde, at man ikke har kunnet finde fast beskæftigelse, eller at man har angivet, at man er midlertidigt ansat, men ikke har angivet yderligere begrundelse herfor. Det tolkes som en frivillig midlertidig ansættelse, hvis respondenterne angiver, at kontrakten dækker over et uddannelsesforløb, såsom en lærlingeplads, studentermedarbejder eller praktikant, eller at man ikke ønsker en fastansættelse. Ufrivilligt deltidsansat indebærer, at respondenterne har besvaret, at han/hun ikke har kunnet finde fuldtidsbeskæftigelse. Det tolkes som frivillig deltidsbeskæftigelse, hvis respondenterne begrunder deltidsansættelsen med uddannelse, egen sygdom eller andre fysiske forhold, at man ikke ønsker fuldtid eller at man passer handicappede børn eller voksne.

Den smalle definition af de løst ansatte/prekariatet definerer personer, der tilhører prekariatet over tre år. Dette dækker over personer, der opfylder den brede definition for løst ansættelse, og som efter vores bedste skøn også opfylder dette to år efter opgørelsesåret. Respondenterne til AKU følger et rullende panel, så enkelte personer kan ikke følges over en 3-årig periode. Man opfylder derfor den smalle definition, hvis man i kalenderåret to år efter AKU-besvarelsen stadig er deltidsansat baseret på den registerbaserede arbejdsstyrkestatistik (RAS). Derudover benytter vi data fra e-indkomstregistret (BFL) til at identificere, om man fortsat er midlertidigt ansat. Dette defineres ved, at man i de to efterfølgende år efter AKU-besvarelsen har haft minimum 5 måneder med beskæftigelse i begge år, samt at man har været beskæftiget i mindre end 20 måneder ud af de to år. Dette tages som udtryk for, at man arbejder sporadisk, og som en indikation for, at man er midlertidigt ansat. Da BFL-registret først opgøres fra 2008, kan vi kun opgøre den smalle definition af prekariatet fra 2007. Det bemærkes, at der grundet skift i datagrundlag fra AKU til RAS og BFL må tilskrives en vis usikkerhed i opgørelsen af prekariatet med den smalle definition. Det er bl.a. ikke muligt at afgøre, om fortsat løst ansættelse er ufrivilligt.

Eurostat modtager data fra Arbejdskraftundersøgelsen fra Danmark samt tilsvarende undersøgelser fra øvrige EU-lande. Internationale sammenligninger bygger på denne Labour Force Survey.

Kun for 18-65-årige,
der ikke er under ud-
dannelse

I vores definition af løst ansatte betragtes udelukkende personer i alderen 18-65 år, der ikke er under uddannelse. Personer under uddannelse udelades, da studerende typisk er ansat i en stilling, der udløber ved endt uddannelse.

Enkelmandsvirksom-
heder medtages ikke

En gruppe af personer, der nogle gange også medregnes blandt prekariatet, er enkeltmandsvirksomheder, fx freelancere, som via egen virksomhed ansættes af diverse virksomheder. Scheuer (2017) har tidligere opgjort, at disse såkaldte soloselvstændige, dvs. personer med eget firma men uden ansatte, ultimo 2015 udgjorde godt 4 pct. af alle beskæftigede. Denne opgørelse tager dog ikke højde for vores afgørende kriterie for kategoriseringen som prekariat, nemlig at det skal være ufrivilligt. Også soloselvstændige kan dække over ufrivillig løst ansættelse, hvis personer er blevet soloselvstændige fordi de ikke har kunnet få ordinær lønmodtagerbeskæftigelse for samme opgave. Det er dog på det tilgængelige datagrundlag ikke muligt at fastlægge, hvorvidt selvstændig virksomhed grunder i et frivilligt valg.

3. Forekomst og udvikling af prekariatet

Prekariatet udgør samlet set 6-8 pct. af alle ansatte

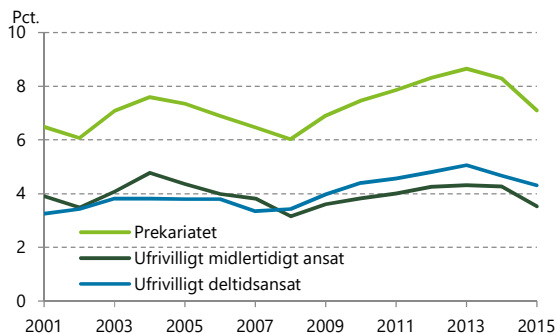
Vores opgørelse viser, at prekariatet, defineret som personer, der ufrivilligt er deltidsansatte eller midlertidigt ansatte, i perioden 2001 til 2015 varierer mellem 6 og 9 pct. af beskæftigelsen, jf. Figur 1a. En opdeling af andelen af de løst ansatte på midlertidigt ansatte og deltidsansatte viser, at de to løse ansættelsesformer hver især udgør ca. halvdelen af prekariatet.

Afgørende at skelne mellem frivillig og ufrivillig løs ansættelse

En nylig opgørelse på det samme datagrundlag viste, at ca. 28 pct. af de beskæftigede i 2015 var deltidsbeskæftigede eller midlertidigt beskæftigede, jf. Scheuer (2017). Omfanget af frivillig deltidsbeskæftigelse eller midlertidig ansættelse kan således skønnes til at udgøre godt 20 pct. af alle lønmodtagere. Dette understreger vigtigheden af at skelne mellem, om det afspejler et frivilligt valg for lønmodtageren, når størrelsen af prekariatet diskuteres.

Figur 1 Prekariatet som andel af beskæftigelsen

a) Bred definition af prekariatet

b) Smal definition af prekariatet

Anm.: Figuren til venstre viser den rå udvikling i andel af AKU-beskæftigelsen, der tilhører den brede definition af prekariatet. Prekariatet er her yderligere dekomponeret til ufrivilligt midlertidigt ansatte samt ufrivilligt deltidsansatte. Da man godt både kan være ufrivilligt midlertidigt ansat og ufrivilligt deltidsansat, summer de to delopgørelser ikke præcist til andelen af hele prekariatet. Figuren til højre viser andelen af alle AKU-beskæftigede, der tilhører den smalle definition af prekariatet.

Kilde: Danmarks Statistiks Arbejdskræfterundersøgelse og egne beregninger.

Klar konjunkturfølsomhed for løs ansættelse

Som det må forventes, ses der en tydelig konjunkturfølsomhed i andelen af ufrivilligt løst tilknyttede ansatte. I en lavkonjunktur vil det være flere, der ikke kan finde fuld beskæftigelse og i stedet finder midlertidig eller deltidsbeskæftigelse. Tilsvarende kan arbejdsgivere i en gunstig konjunktursituation forventes at tilknytte løst ansatte i en mere fast ansættelse, så andelen af løst ansatte falder.

Ingen langsigtet ændring i andelen af løst ansatte

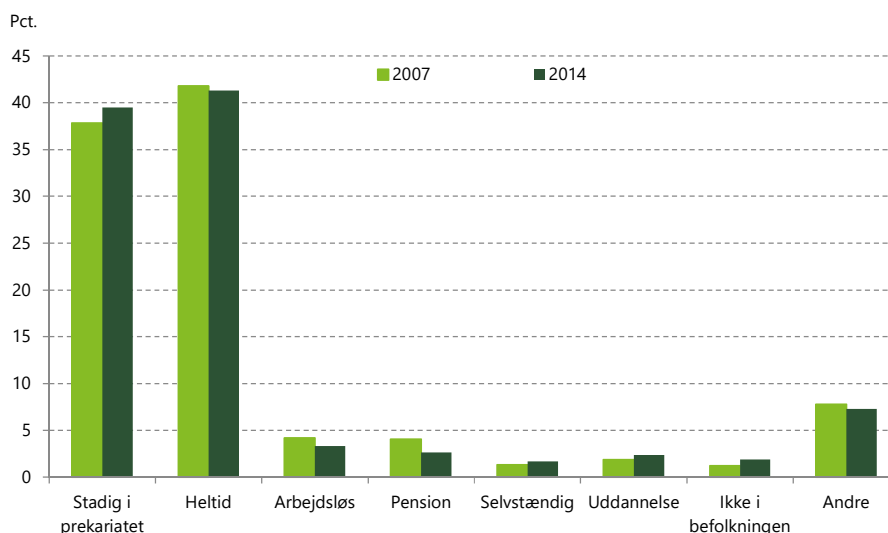
Hen over konjunkturbevægelserne observeres der ingen overordnet, langsigtet ændring i andelen af løst ansatte. Efter den finansielle krise og den efterfølgende nedtur for dansk økonomi begyndte andelen af ufrivilligt løst ansatte igen at falde fra 2014. Tendensen må forventes at være fortsat frem mod i dag, i takt med den forbedrede konjunktursituation. Samme billede observeres, når der tages højde for, at sammensætningen af befolkningen og arbejdsstyrken har ændret sig over årene, bl.a. i retning af et højere uddannelsesniveaue og en øget andel servicejob, til fordel for beskæftigelse i fx fremstillingssektoren.²

Også afgang til heltidsbeskæftigelse

Hovedparten af prekariatet på et givet tidspunkt forlader således denne status relativt hurtigt. En nærmere opgørelse af, hvad personer, der i ét år falder under definitionen som ufrivilligt løst ansat, laver 2 år senere, viser, at godt 40 pct. af dem er i fuld beskæftigelse, jf. Figur 2. Opgørelsen peger på, at en betydelig del af de ufrivilligt løse ansættelser er midlertidige og kan tjene som trædebræt til ordinær, fuld beskæftigelse. Kraka har fx tidligere vist, at vikararbejde kan øge mulighederne for ordinær beskæftigelse efterfølgende, jf. Wandsøe-Isaksen m.fl. (2018).

² Til kontrol for sammensætningseffekter estimeres sandsynligheden for at tilhøre prekariatet som funktion af alder, køn, uddannelse og branchetilknytning, jf. Figur 3, samt årsindikatorer. Ændringen i sidstnævnte tolkes som den residuale tidsvariation i andelen af prekariatet, når der er kontrolleret for de øvrige faktorer.

Figur 2 Afgang fra prekariatet, bred definition

Anm.: Figuren viser status for personer i den brede definition af prekariatet to år senere. Se Boks 1 for definitioner.
Kilde: Danmarks Statistiks Arbejdskræftsundersøgelse og egne beregninger.

Færre er løst ansatte over flere år...

Samtidig viser opfølgningen for personer, der betegner sig selv som ufrivilligt løst ansatte, i de efterfølgende år, at knap 40 pct. stadig tilhører prekariatet. Dermed er 2-3 pct. af alle lønmodtagere, svarende til ca. 80.000 personer, mere permanent ufrivilligt løst tilknyttet arbejdsmarkedet, jf. Figur 1b ovenfor.

... men denne gruppe er grund til mere bekymring

Gruppen af personer, som ufrivilligt og længerevarende har en løs tilknytning til arbejdsmarkedet, kan være grund til bekymring for samfundet. Ud over, at personerne selv gerne i højere grad vil i arbejde, går samfundet også glip af potentiel arbejdskraft og skatteindtægter. Samtidig ser der for perioden 2007-2014 ud til at være en svagt stigende andel af lønmodtagerne, der over en periode på 3 år vurderes at være ufrivillige løst ansatte.

4. Hvem er del af prekariatet – og har det ændret sig?

Prekariatet består i højere grad af...

I det følgende beskrives en beregning af, hvordan sandsynligheden for at tilhøre prekariatet varierer på tværs af en række person- og ansættelseskaraktistika.³ Samtidig ses der på, hvorvidt denne sammensætning af gruppen har ændret sig fra perioden 2001-2003 til perioden 2013-2015.

... kvinder og unge mellem 18 og 29 år

Analysen viser, at der er relativt flere kvinder end mænd i gruppen af ufrivilligt løst ansatte, når der samtidig kontrolleres for variationen af ufrivillige løse ansættelser på tværs af aldersgrupper, uddannelser og ansættelsesbrancher, jf. Figur 3. Dette er en generel tendens, også for en række andre lande, jf. afsnit 5 nedenfor. Midaldrende og ældre lønmodtagere angiver i mindre grad end unge mellem 18-29 år, at de ufrivilligt er enten deltidsbeskæftigede eller midlertidigt ansatte. På tværs af alder er denne forskel steget over den betragtede periode. I 2013-2015 var de unge relativt hyppigere ufrivilligt løst ansatte ift. de øvrige aldersgrupper, end de var i 2001-2003. En nærmere analyse viser, at der bl.a. i lyset af en dårligere konjunktursituation, i den senere periode var en stigning for alle tre aldersgrupper, men at stigningen var relativt større for den yngste gruppe.

³ Der er estimeret en model for sandsynligheden for at tilhøre prekariatet for årene 2001-2003 og 2013-2015 som funktion af køn, aldersgrupper, uddannelseskategorier og branchekategorier, samt en indikator for den sidstnævnte tidsperiode, jf. også Steen-Knudsen m.fl. (2018).

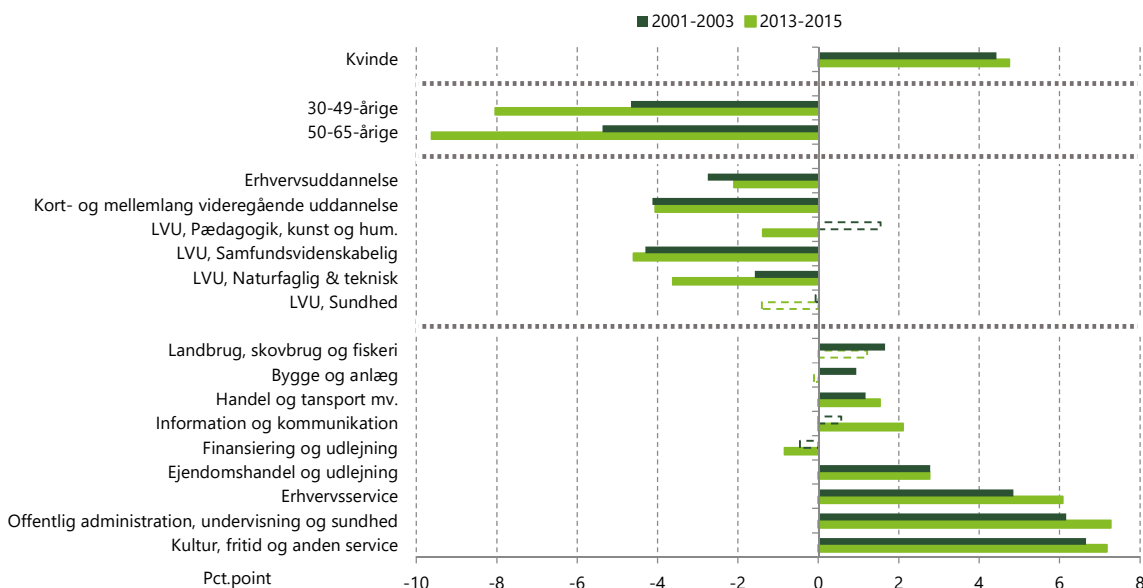
Uddannelse reducerer generelt ufrivillig løst ansættelse

Personer med en uddannelse har generelt en lavere sandsynlighed for at være ufrivilligt løst ansatte end ufaglærte. Det er parallelt med, at erhvervsdeltagelse og beskæftigelsesomfang typisk stiger med uddannelsesniveau. Personer med korte- og mellemlange videregående uddannelser eller personer med en samfundsvidenskabeligt lang videregående uddannelse har de laveste sandsynligheder for at tilhøre prekariatet. Uddannede inden for pædagogik, kunst og humaniora har derimod kun i den senere periode en lavere sandsynlighed for at være ufrivilligt løst ansatte end ufaglærte.

Flere ufrivilligt løst ansatte i servicebrancher

I forhold til personer ansat inden for industri, råstofindvinding og forsyning, har ansatte i stort set alle andre brancher en højere sandsynlighed for at tilhøre prekariatet. Kun finansierings- og udlejningsbranchen udviser en lavere forekomst af ufrivillig løst ansættelse. Især inden for erhvervsservice, offentlig administration, undervisning og sundhed og inden for kultur- og fritidsaktiviteter er der en høj forekomst af ufrivillig løst ansættelse. Disse områder er præget af servicetjenester, hvor arbejdsgangene kan tænkes i mindre grad at kræve fx virksomhedsspecifikke kompetencer, og derfor i højere grad tillader, at løst ansatte løser opgaver. På disse tre områder har der fra 2001-2003 til 2013-2015 også været en stigende andel af løst ansatte ift. branchen industri, råstofindvinding og forsyning.

Figur 3 S sammensætning af prekariatet

Anm.: Søjlerne angiver den ekstra sandsynlighed for at tilhøre prekariatet der er forbundet med et givet sæt af karakteristika i forhold til referencepersonen. Referencepersonen er mand, 18-29 år, ufaglært og arbejder inden for branchen industri, råstofindvinding og forsyning. Lange videregående uddannelser er yderligere inddelt i fire uddannelsesretninger. Stiplede søjler indikerer, at resultatet ikke kan skelnes fra 0 på et fem pct. signifikansniveau. Se Boks 2 for yderligere information.

Kilde: Danmarks Statistiks Arbejdskræftsundersøgelse og egne beregninger.

Boks 2 Metode til analyse af sammensætningen af prekariatet

For at undersøge sammensætningen af prekariatet, estimeres sandsynligheden for at tilhøre den brede definition af prekariatet på en række karakteristika for perioderne 2001-2003 og 2013-2015. Fordelen ved en samlet estimation frem for simple krydstabuleringer er, at estimaterne kan fortolkes som yderligere sandsynlighed for at tilhøre prekariatet ift. en referencegruppe, når alle andre karakteristika holdes konstant. Populationen er som beskrevet i Boks 1, men afgrænset til kun at indeholde observationer fra AKU i de nævnte dataperioder.

Følgende model estimeres,

$$P_i = \alpha_0 + sen_i \alpha_1 + (sen_i \times køn_i) \beta_1 + (sen_i \times alder_i) \beta_2 + (sen_i \times uddannelse_i) \beta_3 + (sen_i \times branche_i) \beta_4 + \varepsilon_i$$

hvor P er en 0/1-indikator for, om person i tilhører den brede definition af prekariatet. sen er en dummy for, om observationen er fra den tidlige eller sene periode. $køn$, $alder$, $uddannelse$ og $branche$ er vektorer bestående af de henholdsvis kategorier, fx (*mand*; *kvinde*) for $køn$. I estimationerne udelades en referencekategori, som merforekomsten af prekariatet holdes op imod. Referencepersonen i estimationen er mand, 18-29 år, ufaglært og ansat i branchen industri, råstofindvinding og forsyning. I Figur 3 rapporteres β -koefficienterne, som viser merforekomsten af prekariatet i den respektive gruppe og tidsperiode ift. referencekategorien i samme periode. Der er fx 2 elementer i β_1 for at være kvinde i hhv. den tidlige og den sene periode, hvor referencen er mænd i begge to perioder.

5. Prekariatet i Danmark ift. andre lande

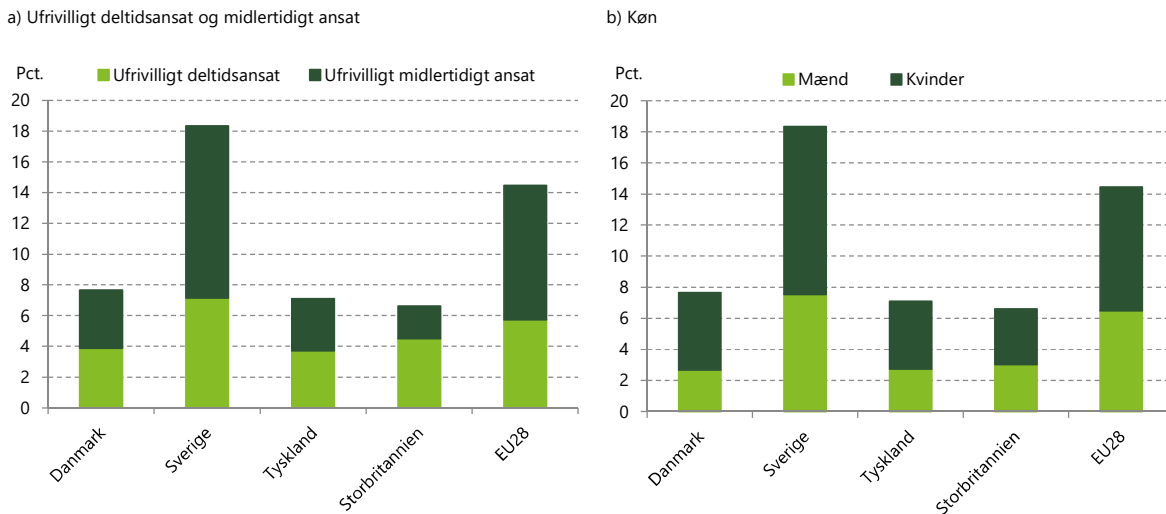
Prekariat i Danmark sammenholdt med andre lande

Prekariatet som et begreb for løst ansatte lønmodtagere har som nævnt indledningsvis især været en international diskussion. I det følgende sammenholder vi derfor andelen af ufrivilligt løst ansatte lønmodtagere i Danmark med en række andre, sammenlignelige lande.

Mindre prekariat i Danmark end i EU og Sverige

Danmark har ifølge Eurostats opgørelse en mindre andel af de beskæftigede som ufrivilligt løst ansatte end Sverige og EU som helhed, men et lidt højere niveau end Tyskland og Storbritannien, jf. Figur 4 **Fejl! Henvisningskilde ikke fundet.**a. Blandt de ufrivilligt løst ansatte udgør deltidsbeskæftigelse og midlertidig ansættelse omtrent halvdelen hver. Både i Sverige og i EU som helhed kan en større del af de ufrivillige løse ansættelser derimod tilskrives ufrivillige midlertidige ansættelser, mens der i Storbritannien er tale om relativt flere med ufrivillige deltidsansættelser. På tværs af alle landene er der til gengæld samme tendens med hensyn til køn, hvor kvinder udgør størstedelen af de ufrivilligt løst ansatte, jf. Figur 4 **Fejl! Henvisningskilde ikke fundet.**b.

Figur 4 Andele af beskæftigelsen tilhørende prekariatet for forskellige lande, 2015

Anm.: Figuren viser andelen af den samlede beskæftigelse, der tilhører den brede definition af prekariatet, jf. Boks 1 ovenfor.
 Kilde: Eurostats Labour Market Surveys og egne beregninger.

Øget ansættelsesbeskyttelse kan øge andelen løst ansatte

Omfanget af løse ansættelser på tværs af lande kan forventes at være bestemt af en lang række faktorer, herunder generelle regler og vilkår for fastansættelser, typer af alternative ansættelsesformer og øvrige normer på arbejdsmarkedet. Ansættelsessikkerhed har således betydning for andelen af løst ansatte, hvis ufrivilligt løse ansættelser skyldes, at arbejdsgivere ikke vil binde sig til faste ansættelser. Løse regler for afskedigelser må her forventes at reducere omfanget af ufrivilligt løse ansættelser, da arbejdsgivere så kan ansætte i faste stillinger og samtidig bevare fleksibilitet i virksomhedernes medarbejderstab.

Forskel i vilkår på arbejdsmarked og i andelen løst ansatte

Danmark har ifølge OECD's jobbeskyttelsesindeks mindre rigide regler for ansættelser og afskedigelser end Sverige og Norge.⁴ De fleksible ansættelsesvilkår, i kombination med et socialt sikkerhedsnet og en aktiv arbejdsmarkedspolitik, betegnes ofte som det danske flexicurity-system. Den bedre mulighed for fleksibilitet i faste ansættelser kan ligge bag den lavere andel af løst ansatte i Danmark sammenlignet med vores nordiske nabolande. Tilsvarende er ansættelsesbeskyttelsen betydelig lavere i Storbritannien end i Danmark. Tyskland har en lidt højere jobbeskyttelse i ordinær beskæftigelse end Danmark. Samtidig kan bedre muligheder for småansættelser (fx de såkaldte mini-jobs) i Tyskland holde andelen af ufrivilligt løse ansættelser nede.

Litteratur

Danmarks Statistik (2016a): NYT fra Danmarks Statistik, nr. 530.

Danmarks Statistik (2016b): Databrud i AKU fra 2016. 2.juni 2016.

Gleerup, J., Nielsen, B. S., Olsén, P., og Warring, N. (2018). Prekarisering og akademisk arbejde. *Tidsskrift for Arbejdsliv*, 20(1), 9-29. [1].

Keller, B & H Seifert (2013): Atypical employment in Germany. Forms, development, patterns. *Transfer: European Review of Labour and Research*, 19(4), s. 457-74.

Manyika, J., S. Lund, J. Bughin, K. Robinson, J. Mischke and D. Mahajan (2016): *Independent Work: Choice, Necessity and the Gig Economy*. McKinsey Global Institute.

Rasmussen, P. (2017): Working Poor er kommet til Danmark. *Fagbladet 3F*, 20. september 2017.

Scheuer, S. (2017): *Atypisk beskæftigelse i Danmark - Om deltidsansattes, midlertidigt ansattes og soloselvstændiges vilkår*. LO-dokumentation nr. 1/2017.

Standing, G. (2011): *The Precariat – The New Dangerous Class*. Bloomsbury.

Wandsøe-Isaksen, R., Ph. Henriks og B. Tølbøll (2018): *Vikarbeskæftigelse gavner på mikro- såvel som makroniveau*. Analyse. Kraka. 30. marts 2018.

⁴ <https://stats.oecd.org>, tabel "Strictness of employment protection – individual and collective dismissals (regular contracts)"